De Levende Natuur 100 (7):252-255 (1999)

van Natuurspeelbossen

Hier willen we het bos extra spannend maken.

de hand van dit plan mogen de kinderen verder denken en met aanvullende ideeën of wijzigingen komen.

Voor de inspraakmiddag nodigen we kinderen van omliggende scholen uit en in sommige gevallen ook kinderen van instellingen voor naschoolse opvang, als deze instellingen hebben aangegeven het Natuurspeelbos te willen gaan gebruiken. Meestal zijn deze kinderen tussen acht en twaalf jaar oud. De kinderen krijgen een gezellige uitnodigingsbrief, zodat ook hun ouders en verzorgers geïnformeerd zijn.

Gewoonlijk komen we op een woensdagmiddag bij elkaar in een NME- of bezoekerscentrum. We beginnen de middag met een voorstellingsrondje en laten de kinderen vertellen over hun speel- en wandelervaringen in het betreffende gebied. Van dit gesprek en het verdere verloop van de middag worden bandopnamen gemaakt, die we later verwerken tot een verslag.

Na dit voorstellingsrondje vertellen we kort wat de bedoeling is van deze middag. Daarbij vertellen we nadrukkelijk dat we heel goed naar de ideeën van de kinderen zullen luisteren, maar dat misschien niet alles uitvoerbaar is, omdat het te gevaarlijk of te duur zou worden. Met een dergelijke opmerking worden te hoog gespannen verwachtingen voorkomen en leren kinderen dat inspraak compromissen sluiten inhoudt.

Het volgende programma-onderdeel is een wandeling door het terrein. Op plekken met een voorlopige bestemming (bijvoorbeeld het huttenbos of sluipbos) stoppen we. Ter plekke mogen de kinderen met aanvullende of andere ideeën komen. Veelal worden de kinderen dan heel enthousiast en steken elkaar aan met hun fantasie. De ideeën buitelen dan al snel over elkaar heen. Wel hebben we gemerkt dat we iedere keer weer moeten benadrukken dat de kinderen van de paden af mogen.

Weer terug in het centrum krijgen de kinderen teken- en schrijfgerei en mogen ze zelf ontwerpen (fig. 2). Ze kunnen dan speelmogelijkheden ontwerpen, maar ook een totaal nieuw ontwerp voor het gehele bos (dat laatste is eenmaal gebeurd). Uiteraard krijgen ze ook wat te drinken en te eten. Tevens vragen we aan de kinderen om de volgende dag op school te vertellen over het Natuurspeelbos en eens te kijken of hun klasgenoten nog goede ideeën hebben. Op een aantal scholen is daaraan veel aandacht gegeven. We kregen soms hele stapels tekeningen terug in de door ons geadresseerde en gefrankeerde enveloppen.

'Het mag geen pretpark worden!'

Het is onmogelijk om hier uitgebreid verslag te doen van de resultaten van dergelijke inspraakronden; daarom worden hier slechts de meest opvallende resultaten vermeld. Zo willen kinderen een duidelijke ingang voor een Natuurspeelbos. Ze bedachten bijvoorbeeld een tunnel van wilgentenen die kan begroeien en verwilderen, maar ook een ingang voor rolstoelgebruikers met een muur ernaast voorzien van patrijspoorten. Spontaan bedenken ze ook zelf dat het bos veilig en leuk moet zijn voor kleine kinderen. En dan verzinnen ze een doolhof van lage struikjes, een poppenhuis en een vertelkring van boomstronken met een meneer die verhaaltjes vertelt.

Bij het bezoekerscentrum Het Zandspoor in Schoorl had de landschapsarchitect ter herinnering aan de zandwinning op deze plek een treintje met zandkarretjes bedacht. Dat vonden de kinderen een hartstikke leuk idee, onder één voorwaarde: "Het mag geen pretpark worden!" Bij herhaling hebben we deze uitspraak tijdens de gehele middag gehoord en het komt ook terug in de nagestuurde tekeningen. Een speelbos mag van de kinderen niet op een pretpark of een speeltuin gaan lijken. Kinderen blijken spelen met natuur helemaal niet oubollig of ouderwets te vinden, in tegenstelling tot sommige volwassenen die denken dat je kinderen alleen nog maar met vluchtige superprikkels – zoals in een pretpark – kunt boeien.

Kinderen ontwerpen voor een Natuurspeelbos spannende 'natte-voetenbruggen', klimbomen met touwen ertussen, hele dorpen van onderling verbonden boomhutten met schatkamers, en 'slagvelden' met heuvels en gangen om oorlogje te spelen. Belangrijker voor dit artikel zijn de suggesties van kinderen waar volwassenen niet zo gauw aan zouden denken. Zo willen kinderen graag totempalen in het terrein om zich te kunnen oriënteren. Maar dat moeten dan bij het terrein passende totempalen zijn, bijvoorbeeld in de vorm van een eekhoorn met echte haren om te voelen. Nog belangrijker is dat die totempalen gaatjes hebben, waarin je briefjes kunt verstoppen met geheime boodschappen.

De Levende Natuur 100 (7):252-255 (1999)

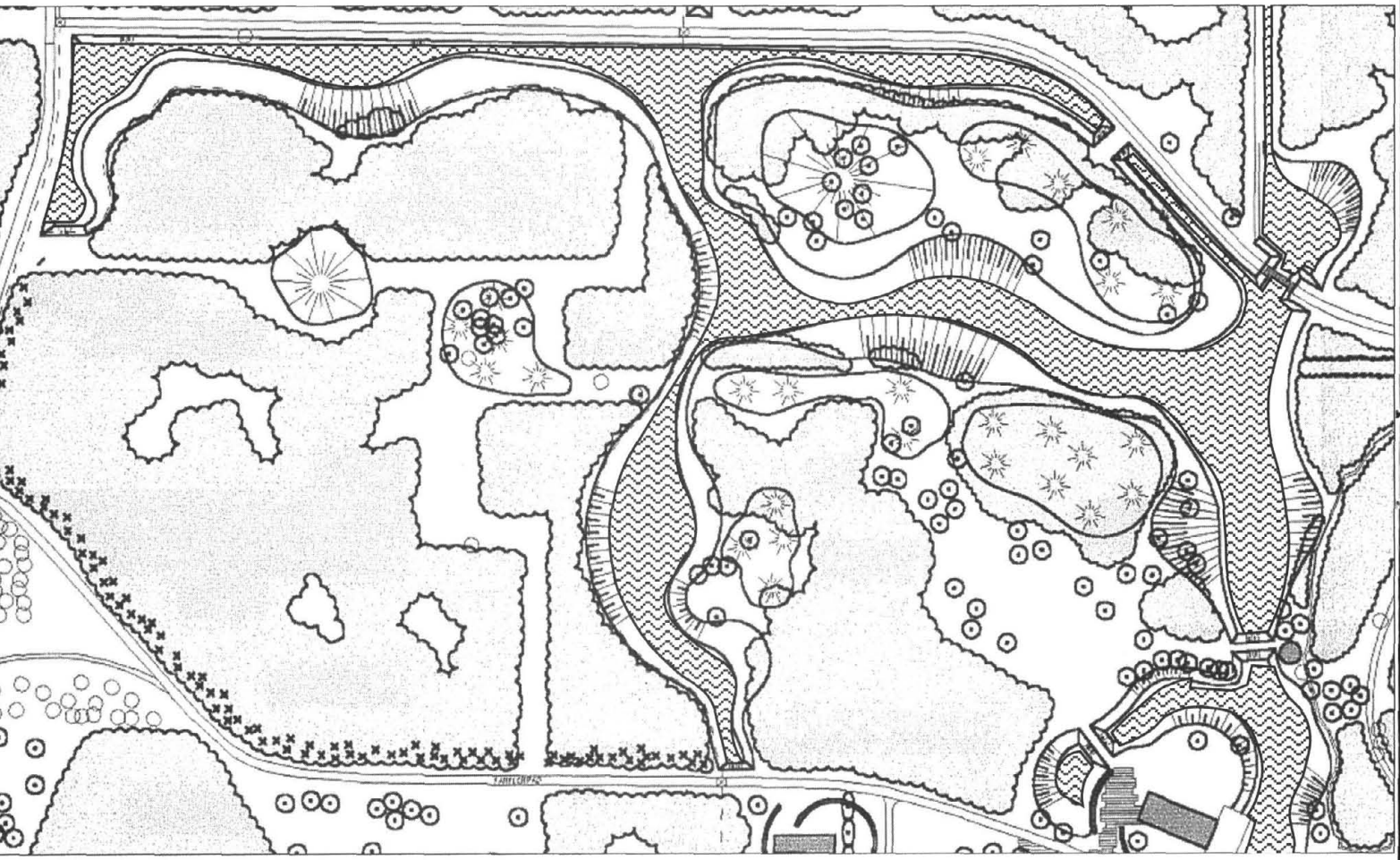

Fig. 1. Als voorbeeld een basisplan met globale inrichting van het Natuurspeelbos bij Almere, gemaakt door landschapsarchitecten (i.c. Kees Hund T&L architect). Aan de hand van dit plan mochten kinderen verder denken en met aanvullende ideeën komen.

Op vergelijkbare wijze leerden de kinderen ons dat hutten op werpafstand van elkaar moeten liggen, zodat ze elkaar kunnen bekogelen met dennenappels en sneeuwballen. Hutten op hellingen aan weerszijden van een pad liggen daarvoor te ver van elkaar. Bovendien moeten er klimbomen of klimpalen zijn, waardoor je kunt kijken of er kinderen in de andere hutten zitten.

Kinderen zijn zich heel goed bewust van de kansen op vernielzuchtig gedrag, maar ze weten ook oplossingen. Als er genoeg bouwmateriaal voor handen is om hutten te bouwen, gaan kinderen geen takken van de bomen trekken. En: "Als je prikkeldraad gaat zetten, dan gaan kinderen toch sneller zeggen: dat mag je niet, maar dat ga ik wel lekker doen. Als je geen prikkeldraad zet, gaan ze er niet lopen."

Op alle locaties maakten de kinderen de opmerking dat een Natuurspeelbos zich ook leent voor verjaardagsfeestjes.

Practische tips

Een eerste practisch punt is de vormgeving van een kaart of plattegrond waarmee kinderen uit de voeten kunnen. Kinderen kunnen – evenals sommige volwassenen – nog de grootste moeite hebben met het lezen van een topografische kaart en het vertalen van het platte vlak naar de werkelijkheid. Een sterk vereenvoudigde kaart zonder hoogtelijnen en al te veel details werkt het beste. Zo'n kaart lijkt op een schatkaart uit een stripverhaal.

Een tweede punt vormt de groepsgrootte en -samenstelling. Een groep van ongeveer tien kinderen, die elkaar goed kennen, werkt heel plezierig. Grotere groepen van verschillende samenstelling, bijvoorbeeld van verschillende scholen, vallen tijdens de inspraak uiteen in verschillende 'kampen'. Het is dan beter meerdere inspraakmiddagen met kleinere, homogene groepen te organiseren.

Een derde punt is de benodigde tijd voor een leuke en gezellige inspraakprocedure. Die tijd is ook afhankelijk van de grootte van het betreffende terrein en de lengte van de wandeling. Onafhankelijk van de grootte van het terrein kan gezegd worden dat een uur beslist te kort is. Drie uur kan te lang zijn als de kinderen niets meer te verzinnen en te tekenen hebben, maar dat is ook afhankelijk van de groepssamenstelling. Als kinderen elkaar heel goed kennen en elkaar aansteken met hun fantasie, zijn ze niet te stuiten en kunnen ze een hele middag bezig zijn. Vermoedelijk is twee en een half uur een mooi gemiddelde. Vooral als kinderen de gelegenheid krijgen de volgende dag thuis of op school nog wat verder te werken aan

De Levende Natuur 100 (7):252-255 (1999)

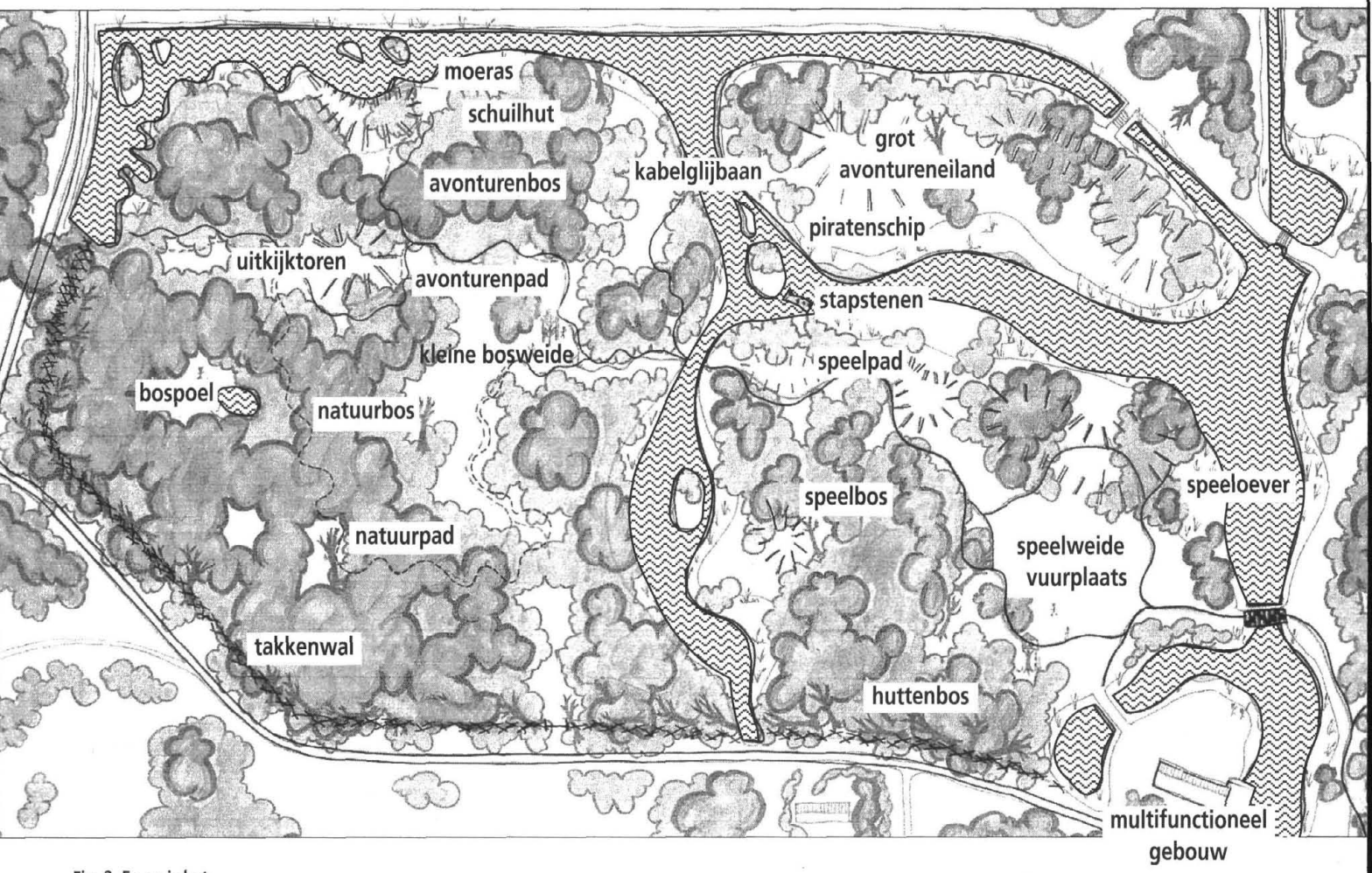

Fig. 2. En zo is het Natuurspeelbos bij Almere geworden na de kinderinspraak.

hun ontwerp. Er moeten dan wel heel goede afspraken gemaakt worden over het terugsturen van hun ontwerptekeningen.

Een vierde punt vormt de begeleiding van de kinderen door volwassenen, zoals leerkrachten, groepsleiders en ouders. Onze ervaring is dat begeleiding door volwassenen, die de kinderen goed kennen en enthousiast zijn voor kinderinspraak, een geweldig pluspunt is. Als organisator van de inspraak kun je je dan geheel op de inhoud richten en hoef je minder te letten op onderlinge ruzietjes en of ieder kind wel tot z'n recht komt. Begeleiding door volwassenen heeft ook als voordeel dat de sociale omgeving van de kinderen beter geïnformeerd en meer betrokken is bij de kinderinspraak.

Een vijfde aspect is de publicitaire kant. De ervaring heeft geleerd dat de media met graagte reageren op een persbericht waarin de term 'kinderinspraak' voorkomt. Positieve aandacht van de schrijvende pers, de lokale radio en de regionale televisie is plezierig. Maar nadrukkelijk aanwezige of opdringerige journalisten kunnen heel storend en remmend werken op het creatieve proces van kinderinspraak. Daarom is het belangrijk hele duidelijke afspraken te maken met de media.

Een laatste, maar wel heel belangrijk aspect vormt de terugkoppeling naar de kinderen. Deze terugkoppeling kan allerlei vormen aannemen, bijvoorbeeld een tentoonstelling in het NME- of bezoekerscentrum met de definitieve ontwerptekening van de landschapsarchitect en de tekeningen en verhaaltjes van de kinderen daar omheen. Op die manier kan inzichtelijk gemaakt worden hoe de ideeën van de kinderen hebben doorgewerkt in het uiteindelijke ontwerp. Een andere vorm is de kinderen te laten meehelpen bij de inrichting van het terrein. Op die manier wordt de binding met het gebied steeds groter en wordt het voor de kinderen echt 'hun' bos. Bovendien doen ze dan ongemerkt nogal wat ecologische kennis op en ervaren ze aan den lijve wat natuurbeheer inhoudt. Ook de betrokkenheid van ouders en omwonenden wordt door dergelijke vormen van kinderparticipatie steeds groter.

In het kader van het streven naar een duurzame samenleving en het duurzaam behoud van natuur en milieu is kinderparticipatie een voor alle partijen leerzame toegang tot betrokkenheid van burgers bij het wel en wee van de natuur.

Literatuur

Lans, H.E. van der (red.), 1997. Natuurspeelbossen; recreatief groen voor stadskinderen. Groningen: Stichting Ano Fundatie voor Wetenschap en Welzijn.

Vanhees, W., 1997. Natuurspeelbossen: recreatief groen voor kinderen in en om de stad. In: Groen 53 (4): 34-36.

Summary

Children's Participation in Playforest Design

In this article the concept of playforest and the experiences with children's participation in designing a playforest are discussed.

Prof.dr. M.J.A. Margadant-van Arcken
Pedagoog, gespecialiseerd in natuurbeleving en natuur- en milieu-educatie (NME).
Momenteel bekleedt zij de Prins Bernhard Fonds-leerstoel voor NME. Ze is verder o.a. penningmeester van de Ano Fundatie.
Vijverlaan 5
7975 BW Uffelte